

MLADINSKA POEZIJA V SLOVENIJI V LETIH 1995–2001¹

Pregled obsega 183 knjig mladinske poezije, kar predstavlja slabo desetino (9,1 %) vseh leposlovnih knjig za mladino do 15. leta starosti v zadnjih sedmih letih. Pretežno je to poezija slovenskih avtorjev, namenjena otrokom do 9. leta starosti (C stopnja). Naj opozorimo, da je pri mladinskih prozih delih to razmerje drugačno: le približno ena tretjina je izvorno slovenskih knjig in 60–70 % jih je namenjenih otrokom do 9. leta starosti.

Antologije (nove in ponatisi) ter jubilejne pesniške zbirke vendarle predstavljajo najpomembnejše iz zakladnice slovenske poezije za otroke. Predvsem jubilejne pesniške zbirke prinašajo poleg otroške tudi poezijo za mladostnike in izbor poezije za odrasle. Tako so namenjene mladim bralcem ne glede na starostno stopnjo.

Trditi smemo, da je v produkciji zadnjih sedmih let v antologijah in jubilejnih pesniških izdajah zaobjeta najboljša slovenska otroška poezija iz preteklosti. Velja opozoriti, da je 14 % mladinske poezije ljudskega izvora. Nadalje velja opozoriti na ustvarjalnost nekaterih sodobnih slovenskih pesnikov, prav tako na redke prevode tuje poezije. Osrednja založba pri izdaji poezije je Mladinska knjiga; nekatere založbe z redkimi izdajami dobro zaokrožujejo produkcijo mladinske poezije v Sloveniji.

Za sedemletno obdobje smo se odločili, ker je bil v tem času velik porast in tudi upad produkcije mladinskih knjig v Sloveniji. Z vsakoletnim preštevanjem mladinskih knjig ugotavljamo nekatere

Preglednica 1: Število poučnih in leposlovnih knjig ter knjig poezije za mladino do 15. leta starosti (pregled po letih)

leto	skupaj	poučne	leposlovne	poezija	
1995	351	107	244	23	9,4 %
1996	446	130	316	29	9,2 %
1997	454	142	312	26	8,3 %
1998	393	105	288	31	10,8 %
1999	412	97	315	29	9,2 %
2000	323	61	262	21	8,0 %
2001	334	63	271	24	8,8 %
SKUPAJ	2713	705	2008	183	9,1 %

¹ Pregled je pripravljen na podlagi podatkov Knjižnice Otona Župančiča, enote Pionirska knjižnica, ki je obravnavane knjige uvrstila v arhiv mladinskih knjig do 15. leta starosti.

Preglednica 2: Število vseh leposlovnih knjig in knjig poezije za mladino do 15. leta starosti; pregled po starostnih skupinah in po letih

	skupaj lep. poez.	do 9. leta lep. poez.	od 10. leta lep. poez.	od 13. leta lep. poez.	ljud poez.
leto 1995	244 23	151 21	63 2	26	4
leto 1996	316 29	229 28	57	28 1	2
leto 1997	312 26	201 19	72 4	33 1	6
leto 1998	288 31	201 25	59 2	28 4	
leto 1999	315 29	226 26	49 1	34 2	6
leto 2000	262 21	171 16	54 4	34 1	3
leto 2001	271 24	173 21	44 1	50 2	4
SKUPAJ	2008 183	1352 158	398 14	233 11	25

trende in pojave; znotraj tega nas tokrat zanima poezija. Kaj pomenijo za produkcijo mladinske poezije zadnja leta, ko je vsako leto izhajalo največ novih naslovov knjig, in kaj ostane, ko naslovi novih knjig številčno spet upadejo?

Iz prve preglednice je razvidno, koliko knjig poezije je izšlo v posameznih letih in kolikšni delež predstavljajo, iz druge preglednice pa je razvidno, koliko knjig poezije je v posameznih letih namenjenih posameznim starostnim stopnjam. Posebej opozarjamo na 25 (14 %) pesniških zbirk ljudskih pesmi.

Preglednica 3: Število knjig poezije za mladino do 15. leta; pregled po letih in glede na to, ali so izvirno slovenske ali prevodi

leto	slov.	prevodi	skupaj
1995	19	2	21
1996	29		29
1997	25	1	26
1998	29	2	31
1999	24	5	29
2000	18	3	21
2001	22	4	26
skupaj	166 90,7 %	17 9,3 %	183 100 %

V sedmih letih je izšlo 166 izvirno slovenskih knjig poezije in 17 prevedenih. Prevodi predstavljajo slabo desetino (9,3 %) vseh knjig poezije, kar pa je povsem drugače, kot je pri mladinskih prozih delih, kjer je že leta približno dve tretjini prevodov in ena tretjina izvirno slovenskih del.

158 knjig poezije (145 slovenskih in 13 prevedenih) je namenjenih otrokom do 9. leta starosti (C starostna stopnja); 14 knjig poezije (11 slovenskih, 3 prevodi) je uvrščenih v P starostno stopnjo (od 10. leta dalje); 11 (10 slovenskih in 1 prevod) pa jih je uvrščenih v M starostno stopnjo (od 13. leta dalje).

Med 166 knjigami pesmi slovenskih avtorjev je 15 zbirk pesmi z notami (UDK 78), ena knjiga z dramskimi besedili v verzih (Milan Jesih, *Štiri igre za otroke*, Mladinska knjiga, 1997) in 13 zbirk ugank, vse preostale pa so zbirke posameznih avtorjev, antologije in zgodbe v verzih.

Posamezni avtorji, katerih zbirke so izšle v obravnavanih letih 1995–2001 (pri tem ni upoštevana zastopanost posameznih avtorjev v antologijah): 7×: Neža Maurer; 6×: Srečko Kosovel, Feri Lainšček, Oton Župančič; 5×: Tone Pavček; 4×: Vojan Tihomir Arhar, Niko Grafenauer, Miroslav Košuta, Zvezdana

Majhen, Andrej Rozman Roza; 3×: Barbara Gregorič, Kajetan Kovič, Zlatka Levstek, Pavel Mišmaš, Lilijana Praprotnik-Zupančič; 2×: Janez Bitenc, Anica Černej, Slavko Jug, Fran Levstik, Svetlana Makarovič, Boris A. Novak, Novica Novakovič, Meta Rainer, Branko Rudolf, Zora Saksida, Karel Širok, Jože Snoj, Nelda Štok Vojska; 1×: Jožica Bezjak, Ivan Bizjak, Mohor Demšar, Milan Dekleva, Tone Dodlek, Franc Eržen, Franjo Francič, Alenka Glazer, Borut Gombač, Srečko Gregorec, Milena Holc, Vida Jeraj, Anka Jernej, Milan Jesih, Dragotin Kette, Darinka Kobal, Brigita Kobe, Breda Konte, Irina Kralj, Lenčka Kupper, Asta Malavašič, Barbara Menart Senica, Vinko Möderndorfer, Bogdan Novak, Rok Orel, Marija Bruna Pertot, Matjaž Pikalo, Ivana Pogačar, Jože Potrebuješ, France Prešeren, Viljem K. Rupret, Janez Sagadin, Igor Saksida, Severin Šali, Jože Sevljak, Mirko Slosar, Boštjan Sokalič, Lojzka Špacapan, Bina Štampe Žmavc, Ivo Stropnik, Peter Svetina, Zora Tavčar, Neža Tratar, Mirjam Vengust, Mira Voglar, Jožica Vogrinc, Uroš Vošnjak, Dane Zajc, Bernarda Zajec, Ivanka Zavadlav.

Otroške pesmi najpomembnejših slovenskih avtorjev iz preteklega in polpreteklega obdobja pa so prisotne v naslednjih **antologijah**:

Antologija *Sončnica na rami: pesmi za otroke od Frana Levstika do danes* (Mladinska knjiga, 1996) je v obravnavanem obdobju doživela že tretjo dopolnjeno izdajo, tokrat je izšla z ilustracijami Kamile Volčanšek. Pesmi 54 slovenskih pesnikov je izbral, uredil in spremno besedo napisal Niko Grafenauer. Biografske in bibliografske podatke o pesnikih in njihovem delu sta zbrali Darja Lavrenčič Vrabec in Tanja Pogačar.

Dr. Igor Saksida je uredil tematsko antologijo z naslovom *Primi pesmico za rep: mali cvetnik slovenske mladinske poezije* z ilustracijami Marjana Mančka

(Obzorja, 1995). V njej je izbrane pesmi 61 pesnikov razdelil v pet tematskih razdelkov: v prvem so pesmi o otroštvu, v drugem zlasti o živalih, v tretjem o naravi, v četrtem o narobe svetu, v petem pa so pesmi o družini. Na koncu so zbrani še biografski in bibliografski podatki pesnikov.

Povej mi pesmico: zbirka pesmi za otroke pa je priročnik za vzgojitelje in vzgojiteljice, ki jih je iz raznih virov izbrala in uredila Tatjana Šumnik, vzgojiteljica predšolskih otrok (Debora, 1998). Tega priročnika v nobenem primeru ne moremo primerjati z osrednjima antologijama slovenske otroške poezije (*Sončnica na rami* in *Primi pesmico za rep*), vendar zagotovo prispeva k dostopnosti otroške poezije v slovenskih vrtcih.

Kdo bo z nami šel v gozdiček, antologija pesmic o živalih (slovenskih in nekaterih pesnikov iz nekdanjih jugoslovanskih republik), ki jih je zbral in uredil Niko Grafenauer, ilustriral pa Marjan Manček, je doživela že tretji ponatis (Mladinska knjiga, 1999).

Slovenske ljudske pesmi za otroke so izšle v naslednjih knjigah: *Pojte, pojte, drobne ptice, preženite vse meglice: slovenske ljudske pesmice za otroke*, pesmi je izbrala in uredila Kristina Brenkova, spremno besedo pa napisala Marija Jamar Legat (Mladinska knjiga, 1998); *Enci benci na kamenci, 2: Slovensko otroško izročilo*, gradivo je zbral in uredil Roman Gašperin (Mladinska knjiga, 1998); *Nace ima dolge tace*, pesmi je zbral in uredil Franc Černigoj (Zavod RS za šolstvo, 1996) in *Skrinja pisana: slovenske ljudske pesmi za otroke*, pesmi je zbrala in uredila Slavica Remškar (Mladinska knjiga, 1998).

Ne moremo mimo petih zbirk pesmi z notami v zbirki Murenček: *Slovenske ljudske pesmi za otroke: 1, 2, 3, 4* in *Snežinke, bele zvezdice: božične in druge cerkvene pesmi za otroke*, ki jih je zbrala

in uredila Albinca Pesek (vse Mladinska knjiga, 1996).

Založba **Harlekin** je imela svojski izdajateljski program antologij slovenskih ljudskih pesmi za otroke, ki v naši pesniški produkciji predstavljajo pomembno zbirateljsko in uredniško dejanje. V obravnavanih letih je izdala: *Biba poje, biba ...: 100 otroških pesmi z notami* (1995), *Biba poje, biba ... drugič: 100 otroških pesmi z notami* (1996), *Biba ugiba: 365 ugank* (1996), *En poljub na vsako stran: zbirka voščil in posvetil* (1998) in *Biba leze, biba ...: 150 otroških in nam ljubih pesmic* (1999).

Pregled po založbah

Knjige poezije je izdalo 40 slovenskih založb, 8 pa jih je izšlo v samozaložbi: 62 naslovov ali 34 % Mladinska knjiga; 17 ali 9 % Karantanija; 15 ali 8 % Mladika; 10 ali 6 % DZS; 7 naslovov Mohorjeva goriška ter celovška založba; po 5 naslovov: Prešernova družba, Harlekin; po 4 naslove: Učila, Novi Matajur po 3 naslove: Obzorja, Dan, Math, Pozoj, Educy; po 2 naslova: Didakta, Rokus; po 1 naslov: 23 založb; 8 naslovov: v samozaložbi.

Daleč največ knjig poezije (tretjino vse produkcije) je izdala založba Mladinska knjiga. Podrobnejši pregled naslovov pokaže, da ima Mladinska knjiga tudi na področju poezije skrbno uredniško in založniško politiko; po njeni zaslugi so s ponatise in novimi pesniškimi zbirkami prisotni najbolj kvalitetni dosežki ljudskega pesništva ter najboljših slovenskih avtorjev. Tudi prevodov tujih avtorjev je Mladinska knjiga izdala največ (čeprav je le-teh številčno malo) in z njimi posegla v sam vrh svetovne pesniške produkcije.

V zbirko Čebelica je vsako leto uvrščena po ena pesniška zbirka; v Cicanbanov vrtljak oz. Velike slikanice ena

pesniška zbirka in ena zgodba v verzih; knjige pesmi izhajajo tudi v zbirkah Deteljica in Žlabudron, v Sončnici pa so spominske zbirke posameznih avtorjev ob njihovih življenjskih jubilejih in antologije. Mladinska knjiga vsako leto izda vsaj eno knjigo ugank. Pesmi z notami oz. pete pesmi pa izdaja v zbirki Murenček. Največ je avtorske poezije, nekaj pa je tudi knjig ljudskih pesmi.

Zelo priljubljena je zgodba v verzih Toneta Pavčka z naslovom *Juri Muri v Afriki* (iz daljnega leta 1958), ki je v obravnavanem obdobju ponovno izšla z novimi ilustracijami akademske slikarke Marjance Jemec Božič (Mladinska knjiga, 1997). *Zgodba o fantu, ki se ni maral univati* je dobila nadaljevanje z naslovom *Jurij Muri drugič v Afriki* (Mladinska knjiga, 2001), prav tako z ilustracijami Marjance Jemec Božič. Tokrat se Juri Muri odpravi v Afriko,

*Saj doma je nemogoče,
revež sam je dan na dan,
njemu pa se družbe hoče,
dogodivščin, potovanj.*

Jurij je fantič iz sodobnega realnega sveta, ima mobilni telefon, polne žepe žvečilcev, nove kavbojke, toda v Afriko, kjer je prava naftna mrzlica, ga prisilili želja po prijateljih. Želja po prijateljstvu je sicer stara in pogosta tema v literaturi, morda pa je osamljenost, ki jo (Juri) doživlja doma, vendarle sodobnejši pojav.

Delno lahko k zgodbam v verzih prištevamo tudi *Mačka Murija* Kajetana Koviča (z ilustracijami Jelke Reichman) in njegovo nadaljevanje *Mačji sejem* (z ilustracijami Maše Kozjek). Maček Muri je doživel več ponatisov, znan pa je tudi po uglasbenih pesmih in po mjuziklu. Ob avtorjevi sedemdesetletnici ga je založba izdala še na CD-romu, kar je prva slovenska slikanica v tem mediju, in tudi sicer pripravila celostno ponudbo (slušni in video zapisi, igrače, majice, nalepke ipd.).

V nadaljevanju naj naštejemo nekaj pesnikov oz. pesniških zbirk, ki jih je izdala Mladinska knjiga v obravnavanem obdobju: Oton Župančič, Fran Levstik in Josip Stritar, Anica Černejeva, Srečko Kosovel, Vojan Tihomir Arhar, Janez Bitenc, Slavko Jug, Miroslav Košuta, Svetlana Makarovič, Kajetan Kovič in pesniki, ki so imeli v obravnavanem obdobju pomembne jubileje. V tem času je ponatisnila antologije, ki smo jih že omenjali: *Sončnico na rami: pesmi od Frana Levstika do danes* (1996); *Pojte, pojte, drobne ptice, preženite vse meglice: slovenske ljudske pesmice za otroke* (1998); *Kdo bo z nami šel v gozdček* (1999). Opozorimo naj, da imajo spominske zbirke in antologije odlične spremne besede. Mladinska knjiga izdaja tudi pesmi mlajših sodobnih slovenskih pesnikov, to so: Feri Lainšček, Vinko Möderndorfer, Peter Svetina, Andrej Rozman Roza (*Črvice pesmi, Mihec, duh in ugan-ka, Krava, ki jo je pasel Mihec, Mali rimski cirkus*) in Lilijana Praprotnik Zupančič, ki je z ilustracijami iz svojih dveh slikanic *Male živali* in *Živalske uspavanke* doživela priznanje tudi na sejmu otroških knjig v Bologni. Sicer pa je Mladinska knjiga do novih pesnikov precej zadržana in močno selektivna (*Zvezdana Majhen, Kam kaka sonce*, 2001).

Mladinska knjiga je v obravnavanem obdobju izdala naslednje jubilejne zbirke:

Branko Rudolf, *Srebrna ribica*, ki je izšla ob avtorjevi devetdesetletnici (Mladinska knjiga, 1995), uredila in spremno besedo je napisala Alenka Glazer. V njej je objavljena večina besedil, ki jih je avtor napisal za mlade bralce, med njimi tudi pesmi iz zbirki *Zamorček in ladjica, Huda mravljica*, nekatere pesmi, ki so bile objavljene v periodiki, in uganke.

Tone Pavček, *Deček gre za soncem: pesmi o mladoletju* (Mladinska knjiga, 1998) je izšla je ob pesnikovi 70-letnici, ilustriral jo je Kostja Gatnik. Izbor pesmi je iz pesniških zbirk za otroke in odrasle.

Izbral, uredil in spremno besedo je napisal Igor Saksida, ki je poudaril, da so v »tej tematski antologiji zbrane vse tiste čenčaške, spevne in fulaste besede, ki so pesnika uvrstile med klasike slovenske mladinske poezije«.

Na svetu si, da gledaš sonce.

Na svetu si, da greš za soncem.

Na svetu si, da sam si sonce

in da s sveta odganjaš – sence.

Niko Grafenauer, *Kadar glava nad oblaki plava* (Mladinska knjiga, 2000) je izšla je ob pesnikovi 60-letnici, ilustriral jo je Kostja Gatnik. V njej so pesmi iz zbirki: *Pedenjped, Kaj je na koncu sveta, Kaj ima sonce najraje, Avtozaver, Nebo-tičniki, sedite, Stara Ljubljana, Skrivnosti*. Zbral, uredil in spremno besedo z naslovom *Kako raste pesem (o otroški in mladinski poeziji Nika Grafenauerja)* je napisal Boris A. Novak, ki je poudaril, da je »Niko Grafenauer eden izmed najpomembnejših literarnih ustvarjalcev v slovenskem slovstvu druge polovice 20. stoletja... V njegovem opusu otroških pesmi vštric hodita otrok in pesem. Pesem je spremljala otroka od prvih korakov in iger v otroški sobi do neznanih in neznanskih obzorij, od varnega zavetja v maminem naročju do radostnega in bolečega odkritja ljubezni, od rojstva do zavesti o minljivosti časa in smrtnosti kot usodi človeka. Zbirka *Skrivnosti* je pomenila vrhunec njegovega pisanja za mladino, obenem pa slovo od te razsežnosti ustvarjanja. Otrok je odrasel. Pesem je povedala vse, kar je sploh mogoče povedati.«

Naslov zbirke je vzet iz pesmi *Glava*, ki v četrti kitici pravi:

Kadar glava

nad oblaki plava,

ne gre ne po levi, ne po desni,

ampak pesni.

Neža Maurer, *Velik sončen dan: izbrane pesmi za otroke in mladino* (Mladinska

knjiga, 2000); ilustrirala jo je Alenka Sottler, uredil pa Peter Svetina, ki je prispeval tudi spremno besedo z naslovom *Krhko, krhko, skica o otroški poeziji Neže Maurer*.

Jubilejna antologija ob 70-letnici pesnice je s sedemdesetimi pesmimi prerez avtoričinega celotnega pesniškega ustvarjanja za otroke. V pesmi z naslovom *Velik sončen dan* reče zvečer Maja mami, potem ko je ves dolgi dan sonce lovila v zrcalo, se igrala, lovila z otroki in uživala dan:

»Ne pozabi in kupi velik, velik sončen dan!
Jaz sem velika in sem odrasla majhnim dnevom.«

Založba **Karantanija** je izdala v zbirkah Metuljčki in Domače branje naslednje avtorje in pesniške zbirke: Anica Černejeva, *Metuljčki* (1996), Vida Jeraj, *Iz Ljubljane čez poljane* (1997), Srečko Kosovel, *Deček in sonce* (1996) in *Zlati zvončki* (2000), Fran Levstik, *Najdihojca* (1999), Meta Rainer, *Ježkova frizura* (1995) Karel Širok, *Jutro in Polžja hišica* (obe 1999), Lojzka Špacapan, *Spletam gnezdo za ptice* (2001) in Dane Zajc, *Ta roža je zate* (2000). Knjige imajo dobre in izčrpne spremne besede. V zbirki Metuljčki so izšle tudi pesmi sodobnih avtorjev: Asta Malavašič, *Žigulinov mali svet* (1998), Novica Novaković, *Čudnolike slike* (1997) in *Nekaj čisto pravih* (1998); zlasti pa ne gre prezreti knjig Franja Frančiča *Imej se rad* (1998) in Bogdana Novaka *Jaz sem blazno vate* (2001), ki sta obe namenjeni bralcem nad 10 let (P starostna stopnja ima v obravnavanem obdobju sicer zelo malo naslovov).

Franjo Frančič, *Imej se rad* (Karantanija, 1998); zbirko je ilustriral Adriano Janežič, spremno besedo pa prispeval Dušan Čater, ki je poudaril, da je ta pesniška zbirka, »sicer Frančičeva enaindvajseta knjiga, obžarjena s toplino in lepoto«. *Pesem, ki je dala zbirki naslov, pravi takole:*

Rečem ti,
ni šala,
ne se ti solit,
čisto zares,
malo si sam,
ni hudo,
treba bo,
spet težim,
pa kaj, tako gre pač,
za nočjo jutro,
za jutrom noč,
nakladam,
pa si povedal,
filozofiraš,
prav res,
saj,
samo to,
daj, res daj,
kdaj pa kdaj si vzemi čas,
imej se,
imej se rad.

Bogdan Novak, *Jaz sem blazno vate* (Karantanija, 2001); pesniška zbirka, ki jo je ilustriral Uroš Hrovat, ima na začetku »odlok« o tem, da so te pesmi prepovedane v vseh osnovnih šolah, potem pa se zvrstijo tiste *Za mlajše smrkulje in smrkavce* in nato tiste *Za starejše smrkulje in smrkavce*, nazadnje pa *Avtor o svojih pesmih in Še nekaj čveka o avtorju*, ki ga je prav tako prispeval avtor Bogdan Novak. Na hrbtni strani pa je vendarle povabilo, naj knjigo preberejo prav vsi osnovnošolci, pa ne zato, ker bi to zahtevali profoksi, ampak ravno nasprotno! »V pesmicah bi se namreč kaj hitro prepoznali zateženi profoksi, pa tudi matke in fotri. To so pesmi o zatreskanosti, klepetanju po telefonu, šponih in celo o čenčah, kdo je v koga... Pesmi v tej knjižici so neobičajne. Ne po obliki, bolj po vsebini. Mogoče se bodo kakšni prefinjeni kritiki namrdnili nad njimi,« razmišlja avtor o svojih pesmih, toda s poezijo je najbrž tako kot z ljubeznijo (iz pesmi z naslovom *Ljubezen*):

Ljubezen je nešteta
nikdar prešteta,

v oblikah mnogotera,
najmanj tisočera.

Založba **Mladika** je tradicionalistična in skrbna v izboru glede na kvaliteto. V zbirki Pikapolonica izdaja drobne zbirke pesmi za najmlajše, med njimi so večina ponatisi: Janez Bitenc, *Pesmice o sreči* (1996), Niko Grafenauer, *Kam pelje vlak* (1995), Neža Maurer, *Kostanjev škratek* (1997) in *Uh, kakšne laži* (1997), Tone Pavček, *Marko na belem konju jaše* (1996), Oton Župančič, *Ciciban in čebela* (2001). Mladika je v obravnavanem obdobju izdala tudi dve zbirki sodobne pesnice Barbare Gregorič z naslovoma *Lena luna* (1998) in *Zaklenjeni volk* (1997), ter pesniške zbirke Severina Šalija, *V deveto deželo* (1995), Jožeta Snoja, *Skozi vrt in čez plan skozi leto in dan* (1997) in Marije Pertot Bruna, *Pesmi iz pipe* (1996).

V obdobju 1995–2001 je največje priznanje doživela knjiga pesmi Toneta Pavčka z naslovom *Majnice: fulaste pesmi* (1996), saj je prejela prvo večernico, strokovno nagrado za izvirno slovensko mladinsko delo. *Majnice* z ilustracijami Kostja Gatnika »so pesniška zbirka ljubezni – ljubezni fantičev in deklet višjih letnikov osnovne šole in morda še 'nižjih' srednješolcev« (iz spremne besede Jožeta Horvata). Čeprav so napisane v sodobnem jeziku in z mnogo šolskega žargona, so to klasične pesmi o ljubezni in poeziji. Že v uvodni pesmi z naslovom *Nekaj je v zraku beremo*:

*Je to za pesem
skrivnostni navdih?
Ali ljubezen?
Njen dih in vzdih?*

Med finalistke za nagrado večernica za leto 2000 se je uvrstila še knjiga Milana Dekleve *Alica v računalniku* z ilustracijami Silvanu Omerzu, ki jo je izdala Cankarjeva založba v zbirki Najst. Pesnik nam v *Uvodu v brezčasje* pojasni, da je

zbirka poskus izzvanih trkov med vsakdanjim in čudežnim. Potekal je tako, da je računalnik iz vsakega poglavja Carrollovih knjig o Alici naključno izbral šestnajst besed. Pesnik je z njimi (in seveda, tudi s »svojimi« dodanimi besedami) sestavil pesem. Izčrpno spremno besedo *Aličine metamorfoze* je prispeval Miha Mohor.

Pesem jutranjica (alba)

*In na koncu koncev
prebujenje:
to je res bila mačkica!*

DZS je v obravnavanem obdobju izdala nekaj pesniških zbirk, ki so pomenile manj tradicionalistične uredniške odločitve, npr.: Barbara Gregorič, *Nebomske pesmi* (1998), Svetlana Makarovič, *Svetlanin Show strahov: pesnitev grozovitev* (1995), Jožica Vogrinc, *Smeh ni greh* (1996) in predvsem Boris A. Novak: *Blabla: pesmi in igre za male in velike tigre* (DZS, 1995) z ilustracijami Marjana Mančka. V njej so pesmi zbrane v razdelkih z naslovi *Živalski kabaret*, *Hiša iz kart*, *Redoljubne*, *Oči na pecljih*, *Pesnik na poti*, *Zatrapane* in *Trapaste*: med njimi so nekatere, ki so že bile objavljene v prejšnjih Novakovih pesniških zbirkah. Eno od pesmi je pesnik naslovil *Šola ustvarjalnega branja*:

*berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem
berete pesem*

prebrali ste pesem

Založba Obzorja je izdala le tri pesniške zbirke: *Primi pesmico za rep: mali cvetnik slovenske mladinske poezije* (zbral in uredil Igor Saksida, 1995), Bina Štampe Žmavc, *Klepetosnedke* (1996) in Slavko Jug, *Na prisojni strani* (2000).

Zbirka Slavka Juga *Na prisojni strani* (Obzorja, 2000) je izšla z ilustracijami Marjana Mančka in s spremno besedo Alenke Glazer z naslovom *O Slavku Jugu in njegovih pesmih za otroke*. Zbirka, ki je izšla posthumno, poleg starejših pri naša nekatere nove, še neobjavljene pesmi in v njih »drobne slike iz domačega okolja, svojevrstni poklon rojstnemu Mariboru, nagle preobrate, ki sprožajo spontan smeh; kljub nekaterim tragičnim poudarkom poezija Slavka Juga izreka vedro zaupanje in vero v življenje.«

Zbirka Bine Štampe Žmavc *Klepetosnedke* (Obzorja, 1996) je izšla z ilustracijami Marjana Mančka in s spremno besedo dr. Igorja Saksida (z naslovom *So(n)čni menu(et) besed; mladinska besedila Bine Štampe Žmavc*), ki sklene takole: »V čem je čar njene zadnje velike pesniške pustolovščine? Čar in lepota sta seveda v uganki, v jezikovni skrivalnici, ki radovednim bralčevim očem odstira skrivnost in modrost rož, dreves in oblakov in mu ponuja hrustljave, sočne in sočne besede.« V izčrpnih spremnih besedah je očrtal pot k »vse bolj in bolj začaranemu vsakdanu«, kot ga slika literatura Bine Štampe Žmavc v sedmih knjigah mladinske poezije in proze, ki jih je napisala pred *Klepetosnedkami*.

Založba **Učila** je izdala pesmi in uganke Zvezdane Majhen, založba **Dan** tri pesniške zbirke Zlatke Levstek, založba **Math** pesmi z naravoslovno vsebino Pavla Mišmaša, **Pozoj** je izdal tri drobne knjižice pesmic v zbirki An-ban, male slikanice slovenskih avtorjev, **Prešernova družba** slikanice Ferija Lainščka v zbirki Žlopi, **Goriška Mohorjeva** in **Mohorjeva založba** iz Celovca pa nekaj pesniških

zbirk, predvsem zamejskih pesnikov. **Novi Matajur** je izdal dve pesniški zbirki Miroslava Košute, in sicer *Basni kratke sape* (2000) in *Trije velblodi ali Pesmi za vsakogar* (2001) ter slikanico Srečka Kosovela, *Deček in sonce* v več dvojezičnih izdajah. **Zveza kulturnih organizacij** iz Ilirske Bistrice je izdala dve dvojezični slikanici, obe je prevedel Ismet Bekrić: Dragotin Kette, *Zimska romaca: pesmi za otroke = pjesme za djecu* in Srečko Kosovel, *Otrok s sončnico = Dijete sa suncokretom*. (obe 1997).

Pregled smo začeli z bogatim in kakovostnim programom založbe Mladinska knjiga, zaključili pa bomo z omembo štirih povsem netradicionalnih knjig poezije. Najprej sta to dve drobni slikanici založbe **Didakta**: Breda Konte, *Hočeš-nočeš* (1995) in Matjaž Pikalo, *Prisluhni školjki* z ilustracijami Ane Šalamun (Didakta, 2001), v kateri je deklica Lana zmeraj zaspana, z zaprtimi očmi sedi na straniščni školjki, s sanjami se poskuša prebiti skozi jutranji živžav in domišljija jo popelje v sanjski svet.

Sledita dve obsežnejši pesniški zbirki založbe **Rokus**: *Prešeren.doc* in *Peti letni čas*; obe knjigi, namenjeni bralcem nad 12 let (M starostna stopnja), sta poskus, kako približati poezijo sodobnim mladim bralcem.

Prešeren.doc: za domišljijsko potovanje in domače branje: izbor poezije dr. Franceta Prešerna (Rokus, 2000): izbor in ureditev dr. Igor Saksida, spremna beseda dr. Igor Grdina, spremna beseda k posameznim pesmim Marica Žveglič, uvodna beseda Miha Mazzini, izbor iz spominov na pesnika Miha Mohor, ilustracije Adriano Janežič. V knjigi so tudi fotografije iz nadaljevanke TV Slovenija o dr. Francetu Prešernu. Prešernove pesmi bi naj doživljajsko približal sodobnemu mlademu bralcu tudi pogovor dveh najstnikov, Bora in Vesne.

Peti letni čas: 100 naj pesmi za mlade sta uredila dr. Milena Blažič in Jakob J.

Kenda, ilustriral pa Adrijano Janežič (Rokus, 2001). V antologijo je uvrščenih 20 zelo znanih pesmi, 60 pesmi, ki so sicer dostopne, niso pa uveljavljene, 20 pesmi pa so novi prevodi pri nas neznanih, a v njihovih nacionalnih literaturah zelo cenjenih pesnikov. To so pesmi za mlade in pesmi, ki niso bile namenjene predvsem mladim, so pa mladim lahko zelo blizu. Pesnikov, ki bi pisali za mladostnike je namreč zelo malo, poleg tega pa v tem obdobju bralci prehajajo od otroške k literaturi za odrasle. Naslov zbirke je »prispeval« Boris A. Novak:

*Pet je
letnih časov:
pomlad in poletje
in starost in smrt in večno
petje.*

Z zbirko *Peti letni čas*, ki deloma pri-
naša tudi pesmi tujih avtorjev, smo prišli
do **prevedene poezije**. Bera le-te je zelo
skromna, predstavlja 9,3 % vse pesniške
produkcije. Podroben pregled nam
pokaže, da gre za prevod nekaj rimanih
vrstic v štirih slikanicah Dicka Brune
(prev. Dušanka Zabukovec; Mladinska
knjiga, 1999) in dveh slikanic, ki jih je
ustvaril Maurice Pledger (prev. Marija
Javoršek; DZS, 1998) ter za izvirno slo-
venske rimane vrstice v treh igralnih
knjigah Svetlana Junakovića v zbirki
Gugalnica (Educy, 2001); izšle so nasled-
nje igralne knjige: Barbara Gregorič,

Mame, očki in otročki; Andrej Rozman,
Rdeča žaba, zlat labod; Peter Svetina, *Kaj
kdo je in česa ne*.

Potem je med njimi še slikanica, ki
prinaša zgodbo v verzih z naslovom *Joli
v mačji šoli* avtorice Ingrid Uebe (prev.
Andreje Sabati Šuster; Kres, 2000).

Izjemno knjižno dejanje je slikanica
Pravljica o zlatem petelinčku Aleksandra
S. Puškina v prevodi Mileta Klopčiča, ki
jo je zasnoval, ilustriral in oblikoval
Dušan Muc (samozaložba, 1997).

Preostane samo še pet oz. šest pre-
vodov. Za otroke do 9. leta starosti (C
starostna stopnja) so to slikanice: K. D.
Plum, *Poleti domov, ptiček* (prev. Boris
A. Novak; Co Libri, 1995), Michio Mado
(pesnik je leta 1994 dobil Andersenovo
nagrado) *Čudežni žep* (prev. Peter Sve-
tina; Mladinska knjiga, 2000) in Ernst
Jandl, *Strahopetko* (prev. Svetlana Mako-
rovič; Mladinska knjiga, 1999); leta 1999
je bila to prvonagrajena slikanica na
sejmu otroških knjig v Bologni.

Mladim bralcem nad 10 let so name-
njene *Odvratne rime* Roalda Dahla (prev.
Milan Dekleva; Mladinska knjiga, 1995),
La Fontainove *Basni* (prev. Niko Košir;
Mladika, 1999) in dvojezična zbirka pe-
smi Ismeta Bekrića *Cipele starejšega brata =
Čevlji starejšega brata* (prev. Milan Dekle-
va; Društvo bosansko-hercegovskega in
slovenskega prijateljstva Ljiljan, 2000).

Tilka Jamnik

LEKSIKON SLOVENSkih LITERARNIH JUNAKOV

**Klemen Lah, Andreja Inkret: Slovenski
literarni junaki.** Ljubljana: Mladinska
knjiga 2002 (zbirka Mali leksikon)

Obsežna publikacija (475 str. gesel)
nas na tem mestu zanima s posebnega
vidika: ali leksikon upošteva (tudi) slo-

vensko mladinsko književnost in na kak-
šen način.

Ob naslovu *Slovenski literarni junaki*
nam namreč nemudoma stopijo v zavest
(tudi) nekateri izraziti literarni liki iz
slovenske mladinske poezije, proze in
dramatike: **Ciciban, Pedenjped in Juri**